

Milano, prestonica koja to zvanično nije: Kako je Expo promenio sudbinu jednog grada a možda i cele Italije

Postoji pitanje koje vredi postaviti više od deset godina nakon Expo 2015: ako je jedan grad sposoban da ugosti Svetsku izložbu, privuče milione posetilaca, postane centar inovacija, osvoji Olimpijske igre i predstavlja jednu zemlju pred očima sveta, da li je on i dalje samo grad ili je, u suštini, postao prestonica?

Beograd će za tačno devet meseci otvoriti vrata Expo-u 2027. Ali Beograd je odavno prestonica dok Milano to nije. I mada svaka Svetska izložba ima svoj put, iskustvo Milana pokazuje jednu stvar: pravo nasleđe jednog Expo-a ne meri se tokom trajanja manifestacije, već sposobnošću grada da tu priliku pretvori u dugoročan razvojni projekat. Bio prestonica ili ne.

Prestonica koja to nije

Milano nije glavni grad Italije. Ustav tu ne ostavlja dilemu, Rim ostaje centar institucija, parlamenta i vlade. Ipak, tokom poslednjih deset godina, glavni grad Lombardije zauzeo je sve važnije mesto u tome kako se Italija predstavlja svetu. Inovacije, moda, dizajn, istraživanje, finansije, veliki događaji: međunarodna pažnja sve češće je usmerena upravo na Milano.

Grad koji je oduvek bio efikasan i vredan, ali često doživljavan kao hladan, industrijski i manje privlačan od italijanskih gradova umetnosti. Za mnoge turiste Milano nije bio obavezna stanica. A onda je stigao Expo i sve se promenilo.

Expo koji je promenio sliku Milana

Tokom šest meseci više od dvadesetdva miliona ljudi prošlo je kroz paviljone Svetske izložbe i, gotovo ne primećujući, prošlo kroz grad koji je menjao svoj izgled. Milano je pokazao da ume da organizuje globalni događaj, poveže institucije i kompanije i svetu predstavi sliku moderne, efikasne Italije. Bila je to promena percepcije i oni koji ovde žive najbolje znaju koliko je ona bila vidljiva. Građani su bili informisani o nasleđu Expo-a: ukupni ekonomski efekat za Milano i Lombardiju, kroz turizam, potrošnju i nova ulaganja, procenjen na između 1,1 i 1,4 milijarde evra, uključujući oko 421 milion evra prihoda od prodaje ulaznica i više od 350 miliona evra od sponzorstava. No transformacija se videla iz dana u dan: stari žuti tramvaji su oduvek bili tu ali sada su postali simbol za turiste; jedna za drugom počele su da se otvaraju nove linije automatizovanog metroa a svaka nova stanica podiže vrednost nekretnine i do 37%. Promena započeta pre deset godina i dalje traje i sve je prepoznatljivija u potpuno promenjenim kvartovima, u novim neboderima

koji su promenili panoramu grada ali i podelili javnost: jedni ih vide kao simbol grada koji postaje sve moderniji, dok drugi strahuju da su izbrisale deo njegovog identiteta. Ali čak i najspornije promene na kraju postanu deo svakodnevice stanovnika Milana koji se prvi slažu u tome da razvoj ima svoju cenu. Isti ti "milanezi" ujedno su i prvi kritičari ali i najveći branitelji svog grada. Žale se na saobraćaj, radove, gentrifikaciju, cenu života, kritikuju svaki novi kran koji se pojavi na horizontu. Ali dovoljno je da neko sa strane kaže da je Milano hladan ili bez duše, pa da se pojavi jedan gotovo familijaran odbrambeni instinkt. Milano ne pokušava da osvoji svakoga na prvi pogled. To radi polako. A kada uspe, ljudi počinju da ga doživljavaju kao nekog svog.

Pravo nasleđe: grad koji nastavlja da živi posle Expo-a

Prostor na kojem je održan Expo a za koji su mnogi strahovali da će ostati prazna „katedrala u pustinji“, danas je dom MIND-a, Milano Innovation District-a, jednog od najvažnijih evropskih projekata posvećenih naučnim istraživanjima i medicini. Tu se nalaze Human Technopole, novi kampus Državnog univerziteta u Milanu, ogromna bolnica Galeazzi (Galeaci) i desetine tehnoloških kompanija. Možda je upravo to najveća razlika između Milana i mnogih drugih gradova koji su bili domaćini velikih događaja: ovde se reflektori nisu ugasili zatvaranjem Expo-a. Osvetlili su put ka budućnosti kao početna tačka.

Od Expo-a do Olimpijskih igara: nova međunarodna reputacija

Četiri godine kasnije, 2019, stigla je još jedna velika pobeda: dodela Zimskih olimpijskih igara 2026. Milanu i Kortini. Bila je to zajednička kandidatura, ali je u očima sveta najviše nosila ime Milana. Teško je zamisliti taj uspeh bez kredibiliteta izgrađenog tokom Expo-a: dokaza da grad ume da upravlja složenim događajima i ostvaruje velike ciljeve. Olimpijske igre postale su prilika da se ubrzaju investicije i nastavi proces urbane obnove započet pre više od deset godina; veliki događaj iskorišćen kao odskočna daska za novi.

Milano je nastavio da privlači inostrane investicije, multinacionalne kompanije, kongrese i talente.

Međunarodni univerzitetski grad

Najdublja transformacija odnosi se i na ulogu Milana kao univerzitetskog centra. Milanski univerziteti privlače hiljade stranih studenata, ali i mladih iz drugih delova Italije, koji znaju da studirati u ovom gradu znači kvalitet obrazovanja i profesionalne mogućnosti. Na Politehničkom univerzitetu u Milanu studiraju mladi iz više od sto zemalja, dok na Bokoni univerzitetu i Katoličkom univerzitetu značajan deo studenata dolazi iz inostranstva, među kojima je veliki broj i iz Srbije.

Milano više nije samo mesto gde se radi, već sve više mesto gde se razvija i gradi budućnost. Grad ima neki svoj ritam sa kojim se ljudi ili usklade ili odu. Mnogi dolaze uvereni da, ako neku priliku ne pronađu ovde, teško da će je pronaći negde drugde. Milano mnogo traži od onih koji ga izaberu, ali zauzvrat daje osećaj da trud može biti nagrađen. Nije slučajno što mnogi odlaze tražeći sporiji život u provinciji ili manjim gradovima, a zatim se vraćaju. Milano ima nešto što podseća na silu gravitacije: pušta te da odeš, ali te i dalje privlači.

Cena uspeha: grad koji postaje sve skuplji

Ekonomski i međunarodni rast ipak je imao svoju cenu. Milano je postao jedan od najskupljih gradova u Italiji. Stan od dvadesetak kvadrata ili dvosoban stan lako mogu da dostignu cenu od 1.500 evra mesečno i više. Nekada radničke i narodne četvrti postale su luksuzne stambene zone. Cene stanova su između 2014. i 2023. godine porasle i do 60 odsto dok su kirije za deset godina porasle za 43%. Danas jednokrevetna soba u polucentralnom delu Milana košta i do 750 evra mesečno. Prema podacima istraživačkog centra IdeeUrbane, više od 35.000 ljudi napustilo je Milano poslednjih godina jer više nisu mogli da priušte život u njemu. Radi se o strukama koje obezbeđuju funkcionisanje grada poput vozača gradskog prevoza, policajaca ili nastavnika. Po podacima Oebsa, dok su u glavnim razvijenim ekonomijama realne zarade nastavile da rastu, zahvaljujući povećanju produktivnosti i sposobnosti preduzeća da stvaraju veću vrednost, plate u Italiji su praktično ostale na istom nivou: realne bruto zarade danas su za 1,6% niže nego 1990. godine. Ovaj podatak pokazuje da je Italija među razvijenim ekonomijama zabeležila jedan od najdužih perioda stagnacije plata. I mada su upravo u Milanu nominalne zarade najviše u Italiji (oko 34.000 evra prosečne bruto godišnje zarade), realne plate ne prate rast troškova života. To je paradoks novog Milana: grad koji privlači talente iz celog sveta a u kojem baš deo tih talenata možda više neće moći da priušti život. Istovremeno, Milano je postao jedan od evropskih gradova sa najvećom koncentracijom bogatstva. Prema izveštaju World's Wealthiest Cities Report 2025, u njemu živi oko 115.000 ljudi sa imovinom većom od milion dolara i 17 milijardera. Podatak koji govori o privlačnosti grada, ali i o novim, sve većim i dubljim nejednakostima sa kojima će morati da se suoči. Jer rizik je realan: Milano bi mogao da postane grad-izlog, u kojem je sve savršeno uređeno, ali bez stvarnog kvalitetnog života. Sem za odabrane.

Od grada mode do novog turističkog centra i „brenda Milano“

Samo u prvih šest meseci 2026. godine, 68 odsto posetilaca koji su stigli u Milano bilo je iz inostranstva, a ukupan broj noćenja već je premašio 22 miliona. Grad neprivlačan turistima kojima ni katedrala Duomo nije bila dovoljan razlog dolaska,

danas oduševljava svojim sređenim ulicama u liberty stilu, zelenim terasama, živim i modernim kvartovima, sjajnim izlozima i ljudima koji se sreću i koji imaju taj neki, u svetu prepoznatljivi, milanski stil.

Ipak, bilo bi pogrešno sve pripisati samo Expo-u. Svetska izložba nije sama transformisala Milano: ona je pokrenula proces koji je grad umeo da nastavi i razvija godinama kasnije, ne zaustavljajući se kada su se reflektori ugasili.

Pre deset godina „Milano“ je uglavnom bio sinonim za modu i dizajn. Danas se brend grada proširio na tehnologiju, kozmetiku, sport i gastronomiju. Od 2024. godine, svako ko želi da registruje brend sa rečju „Milano“ mora da dobije dozvolu gradske uprave, koja je odobrava samo ako je projekat u skladu sa vrednostima grada. Ali Milano je svoj brend počeo da gradi mnogo pre nego što se počelo govoriti o city branding: AmaMI (volime), ViviMI (živime), ScopriMI (otkrijme), MuoviMI (pokrenime) bili su igra reči oznake regostarskih tablica grada i lične zamenice. Delovali su kao jednostavni reklamni slogani, ali su već tada govorili o gradu koji pokušava da uspostavi direktan odnos sa onima koji ga žive. Ne samo poziv da ga posete, već poziv da postanu njegov deo.

Prestonica ideje o budućnosti

Više od deset godina nakon Expo-a, Milano nije postao prestonica Italije, ali jeste postao prestonica ideja: ideje grada koji ume da se reinventira, privuče ljude i investicije i veliki događaj pretvori u dugoročnu razvojnu strategiju. Tokom poslednje decenije pokazao je da grad može da dobije ulogu prestonice čak i kada to formalno nije.

Za devet meseci Beograd će otvoriti vrata svoje Svetske izložbe. Niko ne može znati kakvo će biti njegovo nasleđe, jer svaki grad ima drugačiju priču. Ali iskustvo Milana pokazuje jednu stvar: uspeh jednog Expo-a ne meri se brojem paviljona i prilivom turista za vreme njegovog trajanja. Meri se mnogo godina kasnije, kada su svetla odavno ugašena ali kada je jedan grad odlučio da to nije bio kraj, već zapravo tek početak. Možda je upravo to prava snaga Milana: za njega ni Expo ni Olimpijada nisu bili konačni cilj. On i dalje nastavlja da trči ka nekim novim izazovima i novim poredama. No pitanje je da li su svi njegovi stanovnici u stanju da “trče” njegovim ritmom.